

Змістовий модуль 2. Лексичний аспект сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні. Нормативність та правильність фахового мовлення.

Практичне заняття №1 (2 год.)

Тема 1. Терміни і термінологія. Загальнонаукові терміни.

Мета: розкрити зміст поняття «термін», з'ясувати особливості термінів за напрямом підготовки; навчатись правильному вживанню слів-термінів у мовленні; виховувати культуру логічного підбору слів та виразів при спілкуванні.

Література:

1. Зубков М. Сучасна українська ділова мова. 2-ге видання, доповнене. Х.: Торсінг. 2012 – 448 с.

2. Культура фахового мовлення: Навчальний посібник / за ред. Н.Д.Бабич. – Чернівці: Книги XXI, 2005. – 572 с.

3. Скороходько Е.Ф. Термін як репрезентант комунікативної стратегії побудови наукового тексту // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. прац. – К., 2002. – С. 204–210.

*Мова зникає не тому, що її не вчать інші, а тому, що нею не говорять ті,
хто її знає (Х.Арце)*

Студенти повинні:

знати особливості мови своєї професії, термінологію свого фаху, джерела поповнення лексики сучасної української літературної мови;

володіти літературною професійною мовою, користуватися термінологічними словниками та словниками іншомовних слів, правильно використовувати терміни свого фаху.

План

1. Терміни і термінологія.
2. Лексика за сферою вживання. Термінологічна і професійна лексика, її відмінність від загальноновживаної.
3. Функції та структурно-граматичні особливості слів-термінів.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення понять «термін», «термінологія».
2. Як поділяється лексика за сферами вживання?
3. Назвіть особливості та відмінності термінологічної та професійної лексики.
4. Які функції виконують терміни?

Методичні вказівки

Необхідно розібратися з визначенням понять, зрозуміти основні ознаки термінів, та їх відмінність від професіоналізмів і інших шарів лексики.

1. Терміни і термінологія

Формування суспільства, розвиток науки та техніки, нові наукові відомості викликають потребу нових слів, які виникають на базі основного лексичного фонду мови або ж запозичаються з інших мов. Вони утворюються спонтанно або спеціалістами внаслідок потреби найменувати нові предмети та реалії, явища оточуючої дійсності та результати творчої діяльності людини. Утворення нових слів веде до збагачення та вдосконалення словникового складу мови.

Основні зміни, які відбуваються у мові, стосуються передусім **термінології**. За підрахунками дослідників, щонайменше 90 % нових слів належить саме до термінології.

Це пов'язано із безперервним розвитком науки, техніки та культури. **Термін** (лат. **terminus** – «рубіж, межа») – слово або словосполучення, що позначає поняття певної галузі науки, техніки тощо. Основними **ознаками** терміну є: системність, наявність дефініції, тенденція до однозначності в межах свого термінологічного поля, тобто термінології певної галузі. Зазначені ознаки наявні тільки в конкретних терміносистемах, але за їх межами термін втрачає вказані характеристики і стає загальноновживаним словом. Слід також зазначити, що основна функція терміна – номінативна та що терміни у більшості випадках позбавлені емоційного забарвлення.

Відзначаються дві основні **сфери функціонування термінів: сфера внутрішньо-наукова та сфера зовнішніх зв'язків мови**. «Кожен термін є

результатом розумової діяльності людини, зокрема діяльності, спрямованої на узагальнення і абстрагування». Якщо розглядати терміни за частиномовною приналежністю, то безумовно вони найбільше представлені іменниками та прикметниками, менше прислівниками та дієсловами. Терміни виникають у певному середовищі. Їх укладання не може бути випадковим, але мусить відповідати нормам словотвору національної мови. Нові, правильно утворені терміни, включаються до лексичного фонду мови та збагачують термінологічну систему окремих галузей.

Слід мати на увазі те, що в кожній із галузей конкретний термін має інше семантичне значення, котре може збігатися із значенням у загальній мові або може відрізнятися від нього. Варто також зазначити, що на зміну значення терміна впливають мовні та і позамовні фактори.

Термінологія (лат. *terminus* – «рубіж, межа» і грец. *λόγος* – «слово, вчення») : Сукупність термінів, що обслуговують певну сферу знань, пов'язаних із системою понять : мистецтво, техніка, виробництво тощо. На думку вчених, слово термін уперше з'явилося у Німеччині в 1876 р. Розділ лексикології, що займається загально-теоретичними питаннями терміна. На Україні, крім поняття термінологія, досі часто користуються терміном термінознавство. Дефініція його така – «наука, яка займається загальноповживаними питаннями терміна, термінології, номенклатури». Термінологія вважається ключовим складником лексичного фонду кожної мови та спрямована на інтелектуалізацію мовних засобів.

Термінологію можна поділяти на: **офіційну** термінологію обмежена правовими та технічними нормами зафіксована звичаями, традицією та усною інтерпретацією **неофіційну** термінологію йдеться про загальноповживану лексику. Термінологія – дуже змінне явище, яке проходить природним розвитком разом із змінами у суспільстві та прогресом науки. Наукова термінологія – важливий компонент наукового стилю, вона належить до міжгалузевих дисциплін, отже не співпрацює тільки з мовознавством, але знаходить своє місце в усіх сферах

людської діяльності. Жодна наукова сфера не може існувати без досконалого термінологічного апарату.

Сьогодні питання про термінологію стає все більш актуальним, тому що, за підрахунками вчених, майже 90 % новоутворених слів належать саме до галузі наукової та технічної термінології.

2. Лексика за сферою вживання

Лексика – сукупність слів мови, її словниковий склад. Цей термін використовується також і стосовно окремих пластів словникового складу (лексика побутова, ділова, поетична і т. ін.), і для позначення всіх слів, використаних певним письменником (лексика Шевченка) або в якому-небудь одному творі (лексика «Слова про Ігорів похід»).

Лексика є предметом вивчення лексикології, семасіології та ономасіології. Лексика прямо або ж опосередковано відображує дійсність, реагує на зміни в суспільному, матеріальному та культурному житті народу. Лексика постійно поповнюється новими словами на позначення нових предметів, явищ, процесів, понять. У лексиці відображаються соціально-класові, професійні, вікові відмінності всередині мовної спільноти. У зв'язку з цим лексика поділяється за принципом належності до різних соціальних діалектів: жаргон, аргі, сленг і т. ін.

У лексиці відображується належність носіїв мови до різних територіальних діалектів, а також зберігаються специфічні, місцеві особливості мовлення. Вивченням цих особливостей займається **діалектологія**. **За сферою використання** склад сучасної української мови ділиться **на 2 групи**: *1) загальнонавживана, або загальнонародна, лексика; 2) лексика обмеженого вживання.*

До **загальнонавживаної** лексики входять слова, використовувані в різних мовних сферах і зрозумілі будь-якому носієві мови незалежно від того, де він живе, професії, способу життя, *наприклад: картопля, школа, журнал, море, п'ять, літо, понеділок, тисяча, високий, зелений, низько, радісно тощо*. Загальнонародна мова становить основу української мови. Певні обмеження сфери функціонування виявляють *діалектна, спеціальна, жаргонна, аргітична лексика*. Розглянемо їх

докладніше. До діалектної лексики (діалектизмів) належать слова, уживання яких обмежене певною територією. Діалектна лексика характеризується неоднорідністю. Одним із видів діалектизмів є *етнографізми* — слова, що називають предмети, поняття, характерні для побуту, господарства певної місцевості, наприклад: котига — віз, на якому возять припаси, необхідні для пастухів, овець; верета — покривало, мішок на сінник; загата — огорожа біля стін хати, проміжок між якою і стінами закладається листям, соломною або глицею для утеплення хати взимку; сачма — велика сітка-накидка для лову риби; рунець — біла хустина або шматок полотна; рябчун — різнобарвний домотканий килим.

Етнографізми не мають паралелей у літературній мові, оскільки вони є місцевими назвами місцевих реалій. Іншою групою діалектної лексики є власне *лексичні діалектизми* — слова, які збігаються із загальнолітературними за значенням: безрога — свиня, легінь — парубок, бузько — лелека, втрафити — потрапити, капарство — недбалість, неохайність, ковнір — комір, клевець — молоток, когут — півень, рахуба — клопіт. Третьою групою діалектної лексики є *семантичні діалектизми*, тобто слова, які мають інше, ніж у літературній мові, значення: куля — милиця, бук — палиця, обруч — поряд, пасія — гнів, чудно — незручно, під — горище. Розрізняють також *діалектизми фонетичні* (хтіти — "хотіти", свеї — "своєї", — шкахва "шафа", кождей — "кожний") і граматичні (баче — "бачить", дасиіі — "даси", к столу — "до столу"). Діалектизми не входять до складу літературної мови.

Письменники звертаються до діалектизмів з метою передати особливості говірки своїх героїв, достовірніше відтворити етнографічні деталі, місцевий колорит описуваних подій. Украплення діалектизмів у художній текст має бути помірним і стилістично виправданим. Порухенням стилістичних норм мови є використання діалектизмів у науковому та офіційно-діловому стилях.

Спеціальна лексика — це слова і вирази, які вживаються групами людей, об'єднаними професійною спільністю. У ній виділяються два основні шари: **терміни і професіоналізми**. Термінами називаються слова, що є спеціальними назвами наукових, технічних, сільськогосподарських, суспільних понять.

Сукупність термінів певної галузі науки, виробництва становить її **термінологію**. Існує, наприклад, термінологія технічна, біологічна, географічна, математична, філологічна, філософська, хімічна тощо. Для термінології не властива багатозначність. Якщо ж термін має кілька значень, кожне із значень належить до різних термінологій. Як приклад можна навести значення термінів стопер та стела стопер — 1) машина для буріння свердловин, спрямованих уверх; 2) захисник у футболі та деяких інших спортивних іграх. Стела — 1) вертикальна кам'яна плита чи стовп з рельєфним зображенням чи написом; 2) центральна частина стебла й кореня вищих рослин, у якій міститься провідна система всіх осьових органів. У межах конкретної галузевої термінології термін в ідеалі має бути однозначним, щоб забезпечити точність передачі наукового поняття. Однак існують випадки порушення цієї вимоги, наприклад: караул — 1) збройна варта, сторожа; 2) збройний підрозділ для охорони військових об'єктів або для віддання військових почестей; 3) несення охорони; 4) місце, де розташована варта, сторожа. Репертуар — 1) сукупність творів, які виконуються в театрі за певний час; 2) ролі, в яких виступає актор; 3) добір музичних, літературних творів тощо, з якими виступають актор, співак, музикант, читець. Контроль — 1) перевірка, облік, спостереження за чим-небудь; 2) установи, особи, що перевіряють діяльність будь-якої іншої організації або відповідальної особи, звітність тощо; 3) заключна функція управління.

Наявність багатозначних термінів у межах однієї наукової галузі є виявом непорядкованості конкретної термінології. До недоліків термінології відносять також синонімію термінів: мовознавство — лінгвістика, алфавіт — абетка, орфографія — правопис, багатозначність — полісемія, значення — семантика. Про досконалість термінології можна говорити у тому випадку, коли дотримується таке правило: кожен термін називає одне поняття, кожне спеціальне поняття позначається одним терміном.

Синонімія і багатозначність у термінології порушують вимогу однозначної відповідності між терміном і позначуваним ним поняттям. Розрізняють терміни загальновідомі: трикутник, діаспора, інтеграція, демократія, прикметник, капрон,

плато, арія, стоматолог тощо і вузькоспеціальні, які використовуються лише спеціалістами: сальдо (бухг.), кавернотомія (мед.), діаміни (хім.), субстантивація (лінгв.), сервомотор (техн.), септакорд (муз.), меркаптани (хім.) і т. ін.

У межах спеціальної лексики термінам протистоять професіоналізми — слова і звороти, які використовуються людьми певної професії і є напівофіційними назвами понять цієї професії. Часто професіоналізмами є загальнонародні слова, ужиті у специфічному значенні, наприклад: вікно для викладачів — це час між заняттями, висячим редактори називають рядок, що не вміщується в сторінку, а ляпом — помилку, у водіїв загоряти — сидіти без діла, бублик — руль, гума — автопокришка тощо.

Під жаргоном розуміють різновид мови, що використовується переважно в усному спілкуванні окремою соціальною групою, яка об'єднує людей за ознакою професії, інтересів, звичок, занять, суспільного становища чи віку. Сьогодні мовознавці виділяють жаргон молоді, програмістів, філателістів, мисливців, рибалок, спортсменів, п'яниць, декласованих елементів (зłodіїв, картярських шулерів та ін.). У відкритих групах (молодь, мисливці та ін.) жаргон є своєрідною "колективною грою" (О. Єсперсен). Замкнені групи (жебраки, зłodії і т. ін.) за допомогою жаргону відокремлюються від іншої частини суспільства, він допомагає членам групи розпізнавати "своїх" і "чужих", а також виконує функцію конспірації. Елементами зłodійського жаргону є, наприклад, слова: перо (ніж), мочити (вбивати), стибрити (вкрасти), лажа (неприємність), збацати (станцювати), закласти (видати), шмон (обшук), розколотися (зізнатися), зав'язати (порвати із злочинним світом) тощо.

Основною метою таких слів є приховання предмета комунікації.

Молодіжні жаргонізми являють собою експресивні позначення загальновідомих понять: предки (батьки), чувак (хлопець), баскет (баскетбол), бабки (гроші), бухати (випивати), погрімон (прізвисько), олдовий (старий), герла (дівчина), фачити (принижувати, ігнорувати), фацет (чоловік, хлопець), бачик (телевізор), стріха (свідомість, здоровий глузд), кріпак (провінціал, селюк), баклажан (алкоголік), шуфляда (щелепа).

У мові школярів і студентів натрапляємо на слова: хвіст — нескладений іспит, зрізатися — не скласти іспиту, автомат — залік, поставлений викладачем без спеціальної співбесіди, шпора — шпаргалка, бабки — гроші. Такі слова, як правило, відображають фамільярне або гумористичне ставлення до предмета мови. Психологічною основою появи молодіжних жаргонних слів є споконвічне прагнення молоді підкреслити свою дорослість, незалежність і нестандартність у поведінці та судженнях. Як синонім слова "жаргон" іноді (здебільшого стосовно англomовних країн) використовують **термін сленг**. Для позначення способу спілкування декласованих елементів поряд із терміном "жаргон" вживається також термін арго, що позначає сукупність особливостей мови групи людей, які намагаються засекретити свої висловлювання, зробити їх незрозумілими для оточення. Жаргонні слова звичайно охоплюють вузьке коло понять. Уживання їх є ненормативним явищем. Жаргонізми роблять мову примітивною, засмічують її.

Термінологічна і професійна лексика, її відмінність від загальноновживаної

Сьогодні термінологія відіграє важливу роль при комунікації людей, слугує інструментом оволодіння специфікою певної галузі науки чи техніки. Саме в термінології можна прослідити вплив суспільства на мову, а це, у свою чергу, дає можливість проаналізувати як культурний, так і науковий розвиток окремо взятої єдності. Термінологія визначає ступінь знання професійної чи іншої діяльності людини. Але лексичний склад будь-якої мови включає не тільки спеціальні, але й загальноновживані лексичні одиниці.

До 70-х років ХХ століття науковці гостро ставили питання протиставлення термінології загальноновживаній лексиці. З часом дослідники почали приділяти менше уваги цьому питанню, але проблема залишилася відкритою. До кінця ще не вивчено всіх відмінностей та особливостей впливу один на одного таких лексичних типів. Тому на сучасному етапі дослідження в галузі термінології проводиться за наступними напрямками: - визначення головних якостей терміна; - лінгвістичний опис природи термінології; - вивчення зв'язку загальноновживаної та термінологічної лексики; - стандартизація існуючих

терміносистем. Мета – провести зіставлення термінологічної (ТЛ) та загальноживаної лексики (ЗЛ), виявити їх функціональні, стилістичні відмінності та проаналізувати їх взаємозв'язок. Об'єктом безпосереднього аналізу стали терміни банківської справи та загальноживана лексика.

Існує велика кількість визначень поняття термін. Так, Б.М. Головін дає наступне: "Окреме слово чи утворене на базі іменника підрядне словосполучення, що означає професійне поняття та призначене для задоволення специфічних потреб спілкування у сфері певної професії..." О.Н. Галкіна пише: "Термін – це слово або словосполучення...мови, яке створюється...для точного вираження спеціальних понять і позначення спеціальних предметів. Ми будемо дотримуватися наступного узагальненого визначення: **термін – це слово, яке у своїх значеннях виражає специфічне поняття науки та техніки і функціонує здебільшого у конкретній сфері.** Терміни чітко згруповані відповідно до тематичних полів.

Термін відносять до спеціальної сфери вживання, беручи до уваги найменування ним спеціальних понять. Загальноживані слова широко застосовуються у мові для спеціальних цілей. Вони допомагають вести спілкування більш ефективно. Будь який спеціалізований текст не може не включати загальну лексику, яка використовується у її універсально понятійному значенні.

Основною лексичною та понятійною одиницею спеціальної сфери мови виступають терміни, які дозволяють створювати єдиний інформаційний простір. Для всієї термінології характерним є чіткість, абстрагованість, системність, однозначність. Термін повинен мати обмежене понятійне, змістовне навантаження у межах певної терміносистеми. Його значення у цих межах повинно залишатися незмінним та чітким. Терміни мають різні ступені точності. Найбільш точними є такі терміни, у структурі яких особливо широко переданий зміст поняття або його відмінні ознаки. Будь-які одиниці спеціальної лексики знаходять багато споріднених рис завдяки двом причинам: 1) вони існують у межах окремих підмов, тобто "систем, що штучно культивуються з тематично

організованих спеціалізованих мовних засобів, менших за об'ємом, ніж національна мова, та які займають у ній підпорядковане положення".

Терміни неоднорідні, беручи до уваги критерії, до яких вони належать. Існують такі види термінів: а) терміни з інших наук; б) вузькоспеціальні терміни. Перші повинні бути тематично обмежені та спеціально застосовані для певної галузі. Деякі науковці вважають, що терміни – це тільки слова, які не відомі чи не розпізнаються за межами своєї спеціальної сфери. Інші включають до термінологічних систем усі слова та фрази, які означають спеціальні поняття певної науки. Головним для термінології залишається поняття норми, нормативних вимог, що вперше було сформовано Д.С. Лотте. Взагалі будь-який термін **повинен володіти багатьма властивостями**. Перш за все, **це точність**. Термін належить безпосередньо до поняття та ясно його виражає. Він відображає ознаки, що вирізняють одне поняття від іншого. Це одна з головних відмінностей між термінами та загальноживаними словами. По-друге, **відсутність синонімії**. По-третє, **значення терміна не може збігатися чи перетинатися зі значенням іншого терміна**. Відношення конкретного терміна з іншими терміносистемами повинно чітко вказуватися за допомогою точної дефініції. В.В. Виноградов вважає, що термін – це слово, що виконує номінативну та дефінітивну функції, тобто є засобом логічного визначення. А загальнолітературне слово є засобом чіткого позначення. По-четверте, **термін повинен бути незалежним від контексту**. По-п'яте, багато науковців виділяють таку властивість, **як короткість або стислість**. Незважаючи на те, що терміни повинні давати якомога точніше визначення, за структурою бажано, щоб вони були стислі. Порівнюючи два види лексики, не слід забувати про її оціночний характер. Вважалося, що застосування емоційності, забарвленості та експресивності недопустимо у професійних текстах. Термінологія з таким навантаженням заважає читачеві отримати точні, неупереджені факти, які повинні бути донесені до нього.

Загальноживані слова у спеціалізованих текстах використовуються в їх номінативному значенні, що дозволяє об'єктивно визначити сутність поняття чи явища. Але у конкретному тексті вони можуть змінювати свою семантику. Таким

чином, з вищевикладеного матеріалу видно, що спеціальна та загальноуживана лексика взаємодіють між собою, але мають свої особливості, що роблять їх унікальними. Без обох видів лексики неможливе функціонування будь-якого спеціалізованого типу тексту, дискурсу.

3. Функції та структурно-граматичні особливості слів-термінів.

Розвиток мовлення майбутніх професіоналів будь-якої галузі починається із збагачення їхнього словникового запасу. Чим більший лексичний запас термінів студента, тим проникливіше він бачить світ, тонше відчуває явища, точніше сприймає прочитане й почуте, а отже, йому легше дається навчання, ширшає його кругозір, і найголовніше – він впевненіше висловлюється. У словниковому складі мови велике місце належить термінологічній лексиці, кількість якої весь час помітно зростає.

До термінологічної лексики належать усі слова, що об'єднуються в мові під загальною назвою терміни. У зв'язку з постійним розвитком сучасної української мови з'являється все більше і більше термінів, не тільки технічних і наукових, а й економічних і юридичних. Таким чином, термін являє собою слово, що характеризується не лише стильовою співвіднесеністю, а й певною замкненістю в системі лексики на означення понять якоїсь окресленої галузі знань.

Головною одиницею термінології (найменшою її складовою частиною) є **слово**. Тому **концепція слова-терміна** займає в **термінології** **найважливіше** місце. В мові функціонують **слова-терміни** та слова-нетерміни, або **загальноуживані**, побутові слова. А.А. Реформатський відзначив: "Адже ж лінгвістично це ціла проблема – побутове слово та термін. У лінгвістиці існує напрямок, заснований на прямому протиставленні двох знакових одиниць: "термін-слово", "термін-слово загальної мови, загальноуживане слово". Саме цей напрямок не визнають ті дослідники, які вважають функціональність особливістю терміна.

Таким чином, можна виділити дві точки зору на внутрішню природу терміна: **субстанціональну** і **функціональну**. У відповідності зі

субстанціональною точкою зору термін вважається особливим знаком, особливим видом слова чи словосполучення. З функціональної точки зору, термін являє собою особливу функцію лексичної одиниці. Тому основне питання специфіки терміна може бути сформульоване так: що таке термін – властивість лексичної одиниці (особливий вид слова) чи особлива функція лексичної одиниці? Різниця між терміном і загальноуживаним словом проявляється, перш за все, у плані змісту, визначається відмінностями наукового та побутового понять. Від терміна також вимагають, щоб він не мав емоційно-експресивного забарвлення, був цілеспрямованим на об'єкт у системі або ряді та відповідав словотворчим закономірностям мови.

Терміни відрізняються від слів загальнонародної мови тим, що вони виражають та формують професійні поняття, зміст яких, відображений в їх дефініціях, визначається в системі понять відповідної сфери. Про термін можна говорити лише в тій мірі, в якій він парадигматично є членом системи термінів, а в мові виступає в спеціальному професійному контексті: тільки в цих умовах він може володіти властивостями однозначності та точності. Оскільки слово являє собою нерозривну єдність форми (знака) та змісту, то термінологічність мовного знака знаходиться у прямій залежності від рівня спеціалізації поняття, яке асоціюється з його значенням. Вказівкою на термінологічність знака, який здатний виконувати термінологічну функцію, є сам факт його уживання у спеціальній мові, за межами якої він утрачає функціональну та семантичну специфіку та перестає бути терміном.

Можна сказати, що термін існує в тому просторі, який йому задається певною теорією; одночасно в іншому просторі можуть існувати його "омоніми" та "синоніми" (перше й друге поняття - лінгвістичні). У цьому розумінні існування терміна є відносним. Ми вважаємо, що слід звернути увагу на факт широкого уживання сполучення "спеціальна термінологія" (у значенні "система спеціальних термінів") Якщо існує спеціальна термінологія, тоді, мабуть, існує і термінологія неспеціальна, інакше – загальноуживана, зокрема, побутова термінологія. Але, якщо далі існує спеціальна і загальна термінологія, тоді чим же вона відрізняється

від спеціальної і загальної лексики в цілому? З'ясувати і зрозуміти це допомагають спеціальні термінологічні словники (словників загальноуживаних, зокрема, побутових термінів, поки не існує, тому що відповідний матеріал добре відбивається загальними тлумачними словниками): вони й містять терміни як частину загальної та спеціальної лексики.

Немає сумніву в тому, що термін є словом, яке входить до словникового складу мови. Терміни виконують когнітивну і комунікативну функції. Цю функцію може виконувати будь-яке слово, взяте зі сфери загальноуживаної лексики. Терміном може стати будь-яке слово чи словосполучення за умови, що його значення включається до певної достатньо чітко визначеної системи понять. Таким чином, спостерігається "міграція" слів.

Ми переконливо приходимо до висновку, що не існує особливої термінологічної морфології, оскільки не існує особливого, термінологічного словотворення та синтаксису, а є лише ряд граматичних особливостей, які висувуються на передній план при побудові термінів. Проте ці особливості, які в інших пропорціях спостерігаються й в інших сферах лексики, не дають підстав говорити про формально – структурне протиставлення термінів та нетермінів (слів та словосполучень). Термін існує остільки, оскільки існує термінологічна система, елементом якої він є. Існування терміна як лексичної одиниці є абсолютним, а існування терміна як терміна є відносним. З усього видно, що "термін поняття функціональне, а не структурно-субстанціональне".

Таким чином, протиставлення терміна іншим одноплановим суміжним об'єктам дозволило нам виявити те, що **особливість терміна та його основна відмінна від загальноуживаного слова ознака полягає лише в його семантичному змісті** – спеціально науково сформованому понятті, яке містить всі суттєві ознаки предмета (явища) та визначає його місце в системі спеціальних понять. Завдяки наявності такого "плідного" змісту, терміни успішно виконують свою функцію, обслуговуючи спеціальні сфери нашої діяльності. Отже, термін являє собою структурно-функціональне явище як лексема і функціональне явище як термін.

Роль термінології у формуванні мовно-професійної компетентності фахівців економічного профілю (стаття)

Формування мовно-професійної компетентності фахівців будь-якого профілю при їх підготовці в неспеціальних вищих навчальних закладах України й визначення термінології в цьому процесі становить одну з важливих проблем сучасної професійної освіти.

Це зумовлене кількома чинниками: по-перше, значно підвищеними вимогами до якісної підготовки спеціалістів різного профілю у наш час; по-друге, ринковими умовами в Україні, які поставили перед вищою школою конкретне завдання – дати усім сферам діяльності українського суспільства фахівців нової генерації: висококваліфікованих, мовно компетентних у своїй професійній діяльності, конкурентно здатних, з глибокими знаннями української мови, необхідної для задоволення професійних потреб, і, по-третє, необхідністю забезпечити майбутнім фахівцям належну культуру загальнонавчальної та професійної мов і досконале володіння своєю термінологією.

Проблема професійного спрямування навчального процесу при вивченні мови в неспеціальних вищих навчальних закладах не нова. Лінгводидакти давно звернули увагу на необхідність наблизити викладання мови в цих закладах до професійних потреб тих, хто її вивчає.

Питання фахової мови, яке безпосередньо пов'язане з викладанням мовознавчих дисциплін у неспеціальних вищих навчальних закладах, останнім часом викликають значний інтерес у мовознавців різних країн світу, зокрема Росії, Польщі, Естонії, Німеччини та ін.

Відомо, що термінологічна лексика посідає важливе місце в словниковому складі української літературної мови. Термінологічна лексика є тим своєрідним барометром, який визначає й рівень професійної освіти, оскільки багата й розгалужена термінологія є одним із важливих показників рівня професійної освіти в державі.

Визначення ролі термінології у формуванні мовно-професійної компетентності фахівців будь-якої галузі знань є центральною проблемою в

сучасній професійній освіті. Це поставило перед науковцями і викладачами різних навчальних, у тому числі й фахових, дисциплін вищої школи цілий ряд проблем, що стосуються нормалізації й кодифікації української національної термінології, визначення джерел, з яких вона поповнюється, функціонування термінів, вибору найбільш відповідного з-поміж тих, що вживаються у мові тощо.

Усе вищезазначене безпосередньо стосується до формування мовно-професійної компетентності в майбутніх фахівців з економіки. У процесі роботи з економічною термінологією на заняттях з української мови студент повинен ознайомитися з тими процесами й змінами, які відбуваються в національній термінології під впливом лінгвістичних й екстралінгвальних чинників.

Така робота вчить студентів свідомо ставитися до кожного терміна, правильно використовувати його в мовному вжитку, зокрема при вивченні фахових дисциплін. Саме з опанування економічної термінології й починається професійна освіта майбутнього економіста (За Я.Януш).

Викладач: А.О. Бєлова